

ÜNİVERSİTELERİN MESLEK OKULLARINA DÖNÜŞMESİ SORUNU

Polis Akademisi Örneği Üzerinden Çıkarımlar

*A. Erkan KOCA**

ÖZET

Bu makale, saf bilim-uygulamalı bilim, bilimsel bilgi-mesleki/teknik bilgi arasındaki tartışmalı ilişki üzerinden üniversitelerin, kendilerini profesyonel mesleklerin beklenti ve taleplerine göre konumlandırma eğilimi göstermelerinin doğurduğu sakıncaları tartışıyor. Bilimin temeli olan, insan zihninin sorgulamaya ve meselelerin içyüzünde olan biteni açığa çıkarmaya dönük zorlayıcı baskısının kendisine hareket alanı bulamayarak pragmatik ve işlevselci kaygılarla 'fayda'ya dönüştürülmesinin bizzat bilimsel düşünceye yaptığı olumsuz etkileri, özel statülü bir tür mesleki/bürokratik üniversite olan Polis Akademisi örneğinden hareketle ele alıyor. Üniversitenin meslek okuluna dönüştürülmesinin bilimsel ve entelektüel düşünüşe, içinden gelen bir arayış ve merak dürtüsüyle tek amacı ele aldığı meselenin gerçeğini or-

* Yrd. Doç. Dr., Polis Akademisi Öğretim Üyesi.

taya koymak olan araştırmacılar ve öğrenmekten başka kaygı gütmemesi gereken öğrenciler üzerine ne gibi olumsuz etkileri olabileceğini ortaya koymaya çalışıyor.

Anahtar Kelimeler: Üniversite, Meslek Okulu, Polis Akademisi, Saf Bilim, Uygulamalı Bilim

GİRİŞ

*B*ir zamanlar, münzevi bir yaşantıyla gerçeğin arayışında olan sorgulayıcı ve eleştirel bir zihinsel dünyayı çağrıştıran üniversiteler, bugün gelişen noktada ekonominin ve piyasanın güdümünde gelişen bir işlevselci ideolojiyle, 'işini bilen' birer meslek okuluna dönüşme süreci içine girmiş gözükmektedirler. Tatmin olmaz ve beklentisiz bir sorgulamayla sınırları olmayan keşiflere açık insan zihninin, mesleki bilgiye ve 'getirisi olana' irca edilmesinin daraltıcı ve çürütücü etkisi, yalnızca bilimsel olanı mesleki olana kurban etmekle kalmamakta; aynı zamanda, her biri kendi içinde değerli meslekleri, 'bilimsel bir otoriteyle' çıkara ve ekonomik getiriye kurban etmiş olmaktadır.

İdeal anlamda üniversiteler, kafa bağımsızlığıyla özgür düşünmenin gelişmesine ortam sunan, bu anlamda herhangi bir engel ya da sınırlandırmaya karşı durarak oluşturulmuş, her türlü *entelektüel* faaliyetinde özerk ve korunaklı yerlerdir. Bilimsellik, bizatihi sınırsızlığa ve düşüncenin kayıt altına alınmazlığına ihtiyaç duyar ve ancak zihnin, özgürce eleştirel potansiyelini işletmesiyle ortaya çıkar. Bilimsel bilgi, yola çıkarken hedeflenen bir amaç değil, düşünme sürecinin ve zihinsel potansiyeli hayata geçirme çabasının *istenir* sonucu, sürekli bulmalarla ilerleyen arayış eyleminin açılmalara ulaşan verimidir. Teknik ise, bilimsel bilginin faydaya ve çıkara hizmet ettirilmesi, sonu gelmez arayışlardan geçici duraklamalarla elde edilen rahatlamadır.

O nedenle, bilimsel düşünüşün bilgiye ve tekniğe dönüştürülmesiyle üniversitelerin meslek okuluna dönüştürülmesi, paralel işleyen süreçler olarak bilimsel düşünme kapasitesinin zayıflamasına, giderek yüzeyselleşmesine ve en sonunda da açıklayıcı ve çözümleyici bir soruşturma olmaktan çıkarak 'duyulmak istenen cevapları' bulmaya dönük bir teknisyenliğe doğru evrilmesine yol açmaktadır. Bu konu etrafında ekonomik ve profesyonel çevrelerden gelen güçlü söylemin öğrenci ve ailelerin beklentisine hizmet eder oluşuyla artık her biri dar bir alana hapsolmuş

uzman-araştırmacıların çalışma biçimlerinin örtüşmesi bu sorunu bir biçimde silikleştirmekte, tartışmaya açıldığında, insanın zaaflarına hitap eden savlarla bertaraf edilmesine zemin hazırlamaktadır. Ancak ne var ki sorun, silikleştirilse de sonuçta ortaya çıkan tablo bir biçimde kendini göstermekte ve gündelik hayatın içerisinde insanın özgürce kendini var edebileceği bir sosyal ortamın oluşması önündeki en büyük engel gibi gözükmektedir.

ÜNİVERSİTEYİ SORUNSALLAŞTIRMA

Newman (1989), 'tartışmalı klasik' eseri, *The Idea of a University*'de, üniversitenin, evrensel bilginin öğretildiği yer, çalışma konusunun ise ahlaki değil entelektüel; bilginin ilerletilmesi değil yayılması ve difüzyonu olduğunu dile getirir. Ona göre üniversite eğitimi, "Denebilir ki tanımı gereği, bir meslek veya iş öğretiminden ayrılır. Üniversite eğitiminin amacı, dünyayı görüş açısı, zihnin düşünüş yetisi, düşünce alışkanlığı ve sosyal ve sivil etkileşim kapasitesinde belirli bir genişleme elde etmektir."

Newman, görüşlerinde oldukça katıdır. Üniversitelerin, düşünmenin, sorgulamanın ve gerçeği aramanın dışında başkaca herhangi bir amaca yönelmelerine tahammül edemez: "Üniversitelerin amacı İngiliz Centilmeni [burada Newman'ın İrlandalı olduğunu bilmekte yarar var tabii] yetiştirmek değildir" der (1989: xi) ve ekler: "Öğrencilerde olmasını istediğimiz şey bir centilmenin tavır ve alışkanlıklarını kazanmış olmak değil -bütün bunlar, başka şekillerde de edinilebilir: örneğin iyi bir toplumda yaşıyor olmakla, yurt dışına yapılacak gezilerle, seciyenin doğuştan getirdiği iyi huyları açığa çıkararak ve vakarla- daha güçlü, daha azimli, daha açık zihinli, entelektüel çok yönlülük, sahip olduğu yetileri kullanabilme ve kimi zaman doğal bir vergi olsa da çoğunlukla yıllar süren bir çaba ve uğraşla elde edilen içgüdüsel bir muhakemedir" (1989: xvi). Aksi halde bunun üniversiteyi araçsallaştıracağını ve buna bağlı olarak da sadece evrensel bilginin aktarıldığı; keşfin, bulup ortaya çıkarmanın yerine öğretimin geçtiği yerler haline getireceğini belirtir.

Üniversitenin Newman'a göre kendi içinde saklı bir tek amacı ve işlevi vardır: *insan zihninin sonsuz potansiyelini açığa çıkarıp işler kılmak*. Bunun dışındaki her amaç -ne kadar yüce, ekonomik ya da işlevsel olursa olsun- onu küçültücü ve indirgeyicidir, bir başka amaç uğruna asıl varlık nedenini 'kurban etmedir'. Bu konuda, "...belirli veya tesadüfi bir amaçla, ticaretin ya da belirli bir mesleğin, bir çalışma alanı veya bilim dalının

hizmetinde şekillenerek ya da ona kurban edilerek değil zihnin gelişimiyle ilerleyerek, bizatihi ve yalnızca kendi amacı, kendi çalışma konusu ve kendi yüksek kültürüne erişirmek ... için yapılan eğitim” den bahseder (1989: vii). Burada oldukça dikkat çekici olan, Newman’ın eğitimin herhangi bir bilim uğruna yapılmasını dahi ‘indirgeyici’ ve esas amacından ‘saptırıcı’ bulmasıdır ki bu, üzerinde hayli düşünülmesi gereken, önemli içermeleri olan bir görüştür.

Newman, “Bulup ortaya çıkarmakla öğretmek başka başka işlevlere sahiptir; ayrıca farklı yetenekler gerektirir ve çoğunlukla da aynı kişilerde birlikte bulunmaz” (1989: xiii) diyerek üniversiteleri pür bilim merkezleri olarak görür. Aslolan eleştirel düşüncenin sorgulayıcı çabasıyla bilginin genişletilmesi ve insan düşüncesinin sınırlarının zorlanarak gerçeğe ulaşma arayışıdır; bilineni ya da var olanı gelecek kuşaklara aktarmak ise olması istenen bir sonuçtur ancak bunu başa koyarak yola çıkmak gerçek anlamda bilime ket vuran bir yanılığa kaynağıdır. Üniversitenin amacı ve anlamı, öğrencilerini bilgiyle doldurmak gibi bir kaygı gütmeksizin onların zihnen bağımsızlaşmasını, kaygı ve ıstırabını duydukları bir sorunu eldeki ve elde edilebilecek bilgiden yararlanarak aydınlatılabilir, açıklayabilir ve anlaşılır kılabilir olmalarını sağlamaktır. Bağımsızlaşma burada aktif bir düşünme kapasitesine işaret eder ve hemen her zaman peşinden bir ‘kafa bağımsızlığı’na ihtiyaç duyar. Bağımsız düşünebilen kimseler için üstatlar, büyük kitaplar ya da altında ezilmesi gereken büyük teori ve teorisyenler olmadığı gibi dostların, iktidarların ve piyasa koşullarının baskısı da söz konusu değildir. Her şey, her zaman ve her yönüyle sorgulanabilir, gerçeğe ulaşmanın sıkıntısını çeken bir zihnin arayışı ve soruşturmasıyla eleştiri konusu yapılabilir olmalıdır ve bir üniversite her şeyden öte bu arayış cehdinin bizatihi kurtarıcı ve her sorunun asıl cevabı olduğu düşüncesini aşılmalıdır. Bu niteliğe ulaşılmadan hiçbir üniversite eğitimi tamamlanmış olamaz. Ve yine bu nedendir ki hiçbir üniversite öğrencilerin kendi kendilerine yaptıklarından daha değerli bir katkı yapamaz. Üniversiteler, bilginin arttırılması için değil bilgiyi arttırabilecek zihinlerin yetişmesine odaklanmalı, enerjilerini daha fazla yayın için değil, daha fazla yayın yapabilir araştırmacı kişiliğine yönlendirmelidir.¹

¹ Einstein’in şu sözü en çok burada geçerli olsa gerektir: “Gerçeğin arayışında olma ona sahip olmadan daha değerlidir”(aktaran, Furedi, 2012: 17).

Her düşünce bilgiye dönüştüğünde somutlaşır, oysa bilim kuşkusuz zihnin soyut alanında işlenen, düşünsel emekle, hayalle ve sezgiyle beslenen; her zaman için duygularla ateşlenen bir sorgulama faaliyetidir. Gerçeğe ulaşma kaçınılmaz olarak karşılıksız bir iş olduğundan bilimsel düşünüş de beklentisiz bir kendini katma ve adama gerektirir. Hesapsız ve ölçüsüzdür. Aksi takdirde var olan bilgiyi teknolojiye dönüştürmekten ileri geçilemez ve giderek teknolojik ilerleme, bilimsel çabayı felç edici bir baskı aracı haline gelir. Einstein (1987: 27) bu tehlikeyi, "...teknoloji, ya da uygulamalı bilim, insanlığı son derece ciddi bazı sorunlarla karşı karşıya getirmiştir. İnsanlığın yaşaması bu sorunların yararlı bir yoldan çözümlenmesine bağlıdır. Yapılacak şey, yeni bir takım toplumsal kurumlar ve gelenekler yaratmaktır. Öyle kurumlar ki, onlar olmadıkça, yeni âletler, ister istemez insanlığın başına belâların en büyüğünü açabilir." diye ifade eder. Turhan (1967: 52) ise başka bir açıdan, üniversitelerin bünyesinde, uygulamalı bölümlerin öne çıkmasının doğuracağı sıkıntıyı şöyle ifade eder: "Tıp, hukuk, iktisat gibi daha çok ameli, tatbiki mahiyetlerinin icabı göze çarpan ve talebeleri çok olan fakültelerin üniversite camiası içinde hâkim bir duruma geçmelerine, diğer fakültelerin gelişmelerini köstekleyecek şekilde onları baskı altında bulundurmalarına şiddetle mani olunmalıdır. Zira ... pür-saf ilimlerin merkezi olan edebiyat ve fen fakülteleri zayıf düşmüş, kısırlaşmış bir üniversite artık bu ismi taşımaya layık değildir." O nedenledir ki ideal anlamda üniversitenin ne binaya, ders kitaplarına ve ne de bilgisayar laboratuvarlarına ihtiyacı vardır. İhtiyaç duyduğu tek şey, işin tatbikatını ve tekniğini başa koymayan araştırmacı bir bilim insanı ve yegâne işinin öğrencilik olduğunu bilen bir öğrenci (Turhan, 1967).

Nurettin Topçu yıllar önce bu meseleyi ifade etmek için Sorbonne'un eski bir saraydan bozma binasını örnek vererek merdivenlerin yürürken çatırdayacak denli eski oluşundan bahseder. Onun ihtiyaç duyduğu tek şey, zihnin soyut kapasitesinin inkişafına dönük bir özgür iklim ve bunu geliştirecek olan düşünsel emek ve entelektüel beslenme kaynaklarıdır. Elbette bunun anlamı, karşılıksız düşünmeyi meslek edinmiş fedakâr hocalar ve insan düşüncesinin eşsiz mahfazası olan kitaplardır. Bu anlamda iyi bir ders, öğrencilerin en çok hayal kurdukları ders olduğu gibi üniversite kampüsleri öğrencilerin en güzel hayallerine ev sahipliği yapan, havasında 'idealizm' olan yerlerdir oysa bugünkü öğrenci tipi, bırakın hayal kurmayı mezun olduktan sonra çalışacağı kurumu -neredeyse

sadece- özlük haklarına ve maaş bordrosuna göre belirleyebilecek kadar 'hayat realisti' haline gelmiş, üniversiteler hırsla kurnazlığın karıştığı kaba bir realizmin idealleştirildiği bir aracıya dönüşmüştür. Üniversitelilerin artık şiir yazamaması eski aşkların yokluğundan değil böylesi bir hayal yoksunluğundan kaynaklanır.

Newman, daha o tarihlerde üniversitelerin araçsallaşmasına karşı çıkarken pür bilim merkezleri olarak özellikle Fransa ve İtalya'da faaliyet gösteren akademileri örnek verir. Akademiler onun için, öğrenci yetiştirmekten önce düşünce için var olan bir anlamda Platon'un Akademisi'nde olduğu gibi 'birlikte düşünülen' yerlerdir. "Bütün gününü, var olan bilgisini yeni gelenlere aktarmak için harcayan biri yeni şeyler ortaya çıkarmak için gerekli olan enerji ve zamanını da harcamış olur" der ve etkileyici bir biçimde devam eder:

Gerçeğin arayışındaki insanoğlu her zaman için münzeviliğe ve sessizliğe ihtiyaç duymuştur. Büyük düşünürler, kafa yordukları konulara, dışarıdan bir müdahaleye tahammül edemeyecek kadar dalmışlardır; bu insanlar, dış dünyaya kayıtsız gibi görünen, kendilerine özgü alışkanlıkları olan ve az veya çok dersliklerden ve öğretim yerlerinden uzak duran kişilerdir. Magna Graecia'nın ışığı Pythagoras bir süre mağarada yaşamıştır. İyonya'yı aydınlatan Tales, hiç evlenmeyerek kendi halinde yaşamış ve prenslerin davetlerini geri çevirmiştir. Platon, Atina'sından ayrılıp Akademisi'nin olduğu koruluklara çekilmiştir. Aristo, azimli bir öğrencisine yirmi yılını verir. Friar Bacon, Isis'teki kulede yaşar. Newton ise neredeyse aklını kaybedecek derecede yoğun bir trans halinde yaşar. Kimyadaki ve elektrikteki büyük keşiflerin hiçbiri üniversitelerde yapılmamıştır. Bunu derken üniversitelerden büyük isimler çıkmamıştır demek istemiyorum: Socrates, Lord Bacon gibi isimler buralardan çıkmıştır ancak yine de öğretim işinin bir biçimde dışsal bir ilişkiye geçme olduğunu ve düşünce ve deneysel çalışmanın emekliliğe kaldığını düşündüğümü belirtmeliyim (1989: xiv).

Newman'ın 'pür bilim'den yana bu katı tavrına getirilen eleştiriler, onun üniversiteye biçtiği rolün oldukça indirgeyici olduğu yönündedir. Genel olarak, "üniversiteler için araştırmanın tuttuğu yeri yok saydığı veya gözden kaçırdığı" temelinde eleştirilse de aslında yapmaya çalıştığı Ker'in de belirttiği gibi bir üniversitenin gerçek bir üniversite olması için entelektüel kaygılarla bilgi üretimi ve yeni düşüncelere ulaşmanın öne; bilginin öğretimi ve aktarımının ise bunun arkasından gelen bir yere konulmasının önemini vurgulamaktır (Ker, 1999: 13).

Üniversitelerin rolü bugün gelinen noktada, Newman'ın zamanına kıyasla tek derdi düşünsel kaygılar olan bir grubun münzevi bir yaşantıyla kendisini bilime adamak için toplumdaki uzaklaştığı -fildişi kulesine çekildiği- veya imtiyazlı bir kesimin toplum adına üstlendiği bir eğitim ve araştırma faaliyeti olmanın çok ötesine geçerek, "pek çok mesleğe ve sosyal sınıfa giriş için ön şart haline gelmiştir" (Smith ve Langslow, 1999: 7). Üniversite kapısından artık yalnızca zihinsel sınırları genişleterek dünyayı daha geniş ve esnek bir açıdan algılamak için değil daha çok -düz bir anlatımla- para kazanmak, sosyal statü ve prestij elde etmek, gelecek amaçlarını gerçekleştirmek ve daha kültürlü bir insan olmak gibi çok çeşitli amaçlar için girilmektedir. Bir anlamda üniversite, sertifikaya dönüşmüştür.

Furedi'nin belirttiği gibi, üniversitelerden, daha fazla "ortaçağdan kalma, hakikatin peşinde koşan bir bilim topluluğu" olması istenmeyecek daha çok sanayi ve ekonominin motoru vazifesi görmesi², ulusal güvenlik için teknoloji üretmesi ve öğrencilerin ve halkın ihtiyaç duyduğu bilgiyi paket halde servis etmesi -Furedi bunu "catering hizmeti" diye niteler- beklenmektedir (2012:15). Her alana ve her sektöre dâhil olması veya buralarla bir biçimde ilgi kurması doğal ve olması gereken olarak görülmektedir. Barnett üniversitelerin bu halini, olabildiğince fazla ilişkiye geçmeyi ifade etmesi bakımından, "networked university" ('çevreci üniversite') olarak niteler. Bugün, bir zamanların entelektüel hocalarının yerini dar bir alanın projeye yatkın 'uzmanları' ve naif bir merak ve karşılıksız bir ihtiyaçla kendini yetiştirmeye ve öğrenmeye çalışan öğrencilerin yerini enerjisini maksimum verimlilikle kullanan cv-hazırlayıcıları almaktadır. Oysa "Akademik eğitimin amacı, 'dar-görüşlü uzmanlar' ya da 'bilim-takıntılı' kişiler değil çok çeşitli uygulama alanlarında bilimsel birikimi kullanabilecek olabildiğince esnek zihinler hazırlamak olmalıdır" (Jaschke ve Neidhardt, 2007: 306).

Kişi, üniversite eğitimiyle, insanın özüne ve içinde yaşadığı sosyal ve fiziki dünyaya dair temel konuları düşünme ve var olan soruları eldeki

² Bunu yazınca aklıma Türkiye'nin en önemli kabul edilen üniversitelerinden birinin tesadüfen izlediğim mezuniyet töreninde Rektör'ün yaptığı konuşma geldi. Rektör beyin, üniversiteden mezun olup hayata atılacak genç öğrencilerine hitap ederken konuşmasına üniversitenin eski mezunlarının o yıl, teknokent ve sahibi oldukları şirketlerde ürettikleri toplam cironun 5 Milyon Dolar olduğunu söylemesi üniversiteye biçilen misyon için güzel bir örnek oluşturuyordu.

birikimden hareketle kendine göre açıklayabilme gücüne erişir. Farklı toplum ve kültürlerle dair açık görüşlü bir bakış kazanır. Açıklayamadıklarının düşmanı ya da muarızı olmazdan önce açıklayıcı kılabilecek sorular sorabilme becerisini gösterebilmeyi, kimseyi ötekileştirmeyen bir kabullenmeyi ve de en önemlisi gerçeği her haliyle sevebilmeyi öğrenir. Her şeyden önce ve öncelikli olarak bilginin, durağan ve sabit bir nesne olmadığını, eleştirel bir zihnin sürekli bir bulma, işleme ve iletme ameliyesine tabi, dinamik ve değişken bir doğaya sahip olduğunu kavrar (Waugh, 2010). Oysa günümüzdeki tersine gidişin kendiliğinden oluşan bir sonucu olarak bugün artık üniversiteler, bir şirket gibi yönetilen; başarısının ancak nicel verilerle ölçülebilir olduğu; bilgiye sahip olunan, gerçeğin ancak işe yarar ve işlevsel olduğu sürece sevebildiği, derslerin içeriğini, işleme biçimini ve hatta hocaların işleme şekillerini -neredeyse- bütünüyle öğrencilerin belirlediği bir kurum halini almaktadır. Herkesin, kendi meşrebine, dünya görüşüne ve temel meseleler karşısındaki duruşuna göre daha yakın hissettiği ya da yakınında bile geçmeyeceği üniversiteler söz konusudur; milliyetçi üniversite, devrimci üniversite ya da dinci üniversite gibi daha baştan ötekileştirilmiş; kendisine ideolojik bir misyon biçmiş üniversitelerden söz edilebilmektedir. Bu bakışın bir sonucu olarak insana ve doğaya dair getirilen açıklamalar da elbette ki buna göre olmakta ve bilgi, ideolojik işlevselliğine göre hiyerarşik bir dizgeye göre zihinlerde yer bulmaktadır. Bilgi, nesnel olmaktan çıkarak 'nesneleşmiş'; belki de hiç bu kadar öznel süreçlere tabi olmamıştır.

Furedi, üniversitelerin bu misyon değişikliği ile 'gerçeğin düşüşü' arasında yakın bir ilişki olduğunu, her şeye rağmen -burnunun dikine bir şekilde ya da donkişotça- gerçeğin arayışında olduğunu iddia edenlerin kolaylıkla "seçkinci" olarak yaftalandıklarını, paylandıklarını ve köşelerine hapsedildiklerini belirtir ve şöyle der:

Gerçekten de bu tür iddialar, sıklıkla seçkinci olarak paylanmakta ve mükemmellik arzusu ve yüksek standartlar, ancak altın bir çağda ulaşılabilecek budalalıklar olarak görülmektedir. Bir zamanlar, bilinçli bir şekilde insanları güçsüzleştirerek, siyasal, ekonomik ve kültürel gücü tekeline almayı meşrulaştırmak anlamına gelen seçkincilik, kültürün belirli yönlerini diğerlerinden üstün tutma eylemi olarak yeniden tanımlanmıştır. Bu tür görüşlerin, neredeyse bütün bir düşünce yelpazesini etkisi altına alır görünmesi oldukça çarpıcıdır. Bugün nesnel bilginin olabileceğini reddedenler sadece kültürel sol olarak adlandırılanlar değildir -kültürel seçkinlerin kendileri herhangi bir aşkın kültürel değerini veya gerçeğin olabileceğini kabul

etme konusunda isteksiz görünmektedirler. Kültürel seçkinler, bunların otoritesini onamaktansa popüler görüşlere uygun, ulaşılabilir ve onlara yakın görünmekle ilgilenir gözükmektedirler. (2012: 17).

Gerçeğin gözden düşmesiyle üniversitelerin üstlendikleri işlevin değişmesi arasındaki sıkı ilişkinin bir diğer önemli boyutu da bilginin bugün kazandığı anlamla ilgilidir. Furedi'nin ifadesiyle,

...çağdaş tahayyül, bilgiyi yüzeysel ve neredeyse bayağı bir karaktere irca etmiştir. Bilgi, sıklıkla, 'aktarılabilen', 'taşınabilen', 'piyasası yapılabilen' ve 'tüketilebilen', kolayca sindirilebilir bir hazır ürün olarak kavramsallaştırılmaktadır. Mary Evans akademik kurumları, öğrencilere yeterli 'porsiyonu' vermeye çalışan *catering* endüstrisine benzetmektedir. Bilginin ürüne dönüşmüş olması, onu içeriğinden gelen değerinden veya anlamından yoksun kılmıştır ve Bilgi Ekonomisi'nin tüccarlarınca perakendeciliği yapmakta olan bilgi, gerçekte bayağı bir karikatür haline gelmiştir. Bu neden böyle olmuştur peki? Çünkü gerçekte ilişkisi kesilmiş olan bilgiye dair içkin bir anlamdan söz edilemez. O artık, değer atfedilmekten çok aktarılan ve en bayağı haliyle yeniden dönüştürülebilir olan soyut bir içgörü halini almıştır (2012: 21).

Kısacası üniversiteler, ekonomik piyasanın işlevselcilik üzerine kurulu dünya görüşüyle uyumlu bir işleve -ya da işlevsizliğe- bürünürken bilgi, araştırma ve gerçeğe ulaşma çabası da işlevsel ve işe-yarar olduğu sürece (yeri gelmişken 'faydasız ilimden sakınmak gerekirciler' de bu durumdan hayli memnun gözükmekte tabii) önemsenen ve değer verilen etkinliklerdir. Üniversitelerin meslek okuluna dönüşmesiyle, 'işlevsel' bölümler açılması ve 'getirisi olmayan' ya da 'piyasası yapılmayan' bölümlere olan rağbetin azalması elbette paralel ilerleyen süreçlerdir. "Bugün üniversitelerde, teknolojik, tıbbi ve diğer profesyonel bölümlerdeki, beşeri bilimler ve hatta diğer pek çok 'pür' bilim dallarındaki meslektaşlarına kıyasla geleceğin kendilerinin olacağı konusunda çok daha emindirler. Singapur'daki bir işletme veya ekonomi ya da Wuhan'daki bir metalurji profesörü üniversitelerin hiç bu kadar popüler ve yeterli kaynağa sahip olduğunu düşünmemişken Ohio'daki bir Ortaçağ Tarihi veya Sheffield'deki Alman Edebiyatı profesörü, mesleklerinin ve disiplinlerinin hiç bu kadar ayaklar altında olduğu ve saygı görmediği bir zaman yaşamamışlardır" (Collini, 2012: 3). Esasen piyasanın belirleyici etkisi altındaki her üniversite giderek bir meslek okulu haline gelmekte ve bu durumun yarattığı çoraklaşma, zamanın ruhuna uygun bir söylemle sarmalanan bir 'profesyonellik ideolojisiyle' bertaraf edilmeye çalışılmaktadır.

GÜNÜMÜZ ÜNİVERSİTELERİ

Collini'nin (2012) değindiği gibi belki de üniversiteyle ilgili 'kötüye gidiş' bu kadar sorun etmemiz, ona gereğinden ya da amaçladığından çok başka ve fazla anlamlar yüklememizden; olması gerekenin çok üzerinde bir beklenti ve talebe girmemizden kaynaklanmaktadır. Pek çok üniversite aslında bu beklenti ve talepten memnun olsa da farkında olmadan üzerinde bina olduğu asıl zemini zayıflatmakta ve bir kısmı bu beklenti ve ilgiyi, çok çeşitli kurs ve sertifika programlarıyla, vergiden muaf devlet desteğinin keyfini süren teknokentlerle paraya, üne ya da prestije tahvil etme; bir kısmıysa bundan yararlanarak üniversiteler arasındaki sosyal statüsünü güçlendirme ya da akademik etkinliğini arttırma peşindedir. Collini (2012: 11), üniversitelerin 'ne iş olsa yapar' hallerini Kerr'in (1963) 'multiversity' kavramıyla açıklar ve tüm tartışmalara karşın modern bir üniversitenin asgari şu dört 'karakteristiğe' sahip olduğunu kaydeder:

1. Bir biçimde, 'eğitimin' profesyonel eğitmenin ötesinde bir anlam taşıdığı şekliyle, orta-öğretim sonrası bir eğitim vermeli.
2. Sadece acil pratik problemlere çözüm bulmaktan ibaret olmayacak şekilde var olan bilimsel veya araştırma birikimini ileri taşımalı.
3. Tüm bu etkinlikler, tek bir disiplinin ötesinde, pek çok disiplinli olarak aynı anda sürdürülmeli.
4. Entelektüel etkinlikleriyle ilgili olarak belli bir kurumsal özerkliğe sahip olmalı.

Barnett (2011) de *Being a University*'de (Üniversite Olmak) bir üniversitenin sahip olması gerekenden çok -bir anlamda olması gerektiği gibi olmamasına odaklanarak- 'üniversite olmanın' temel belirleyici niteliklerinin neler olduğu üzerinden giderek Collini'ninkinden farklı bir tasnif getirir. Modern üniversite, o kadar "başka biçimlere bürünmüştür" ki (Barnett, 2011: 1) artık onun 'ne olduğunu/ne'liğini' yeniden düşünmek gerekmiştir. Barnett'e (2011) göre dört tür üniversite vardır:

1. Metafizik Üniversite.
2. Bilimsel Üniversite.
3. Girişimci Üniversite.

4. Bürokratik Üniversite.

Buna göre metafizik üniversite, eski çağlardan itibaren 'insanla tanrı' ve 'insanla evren' arasındaki ilişkinin sorgulandığı, büyük sorulara cevap arayan insanoğlunun, bilme ve açıklama ihtiyacının bir tezahürü olarak ortaya çıkar. Platon'un Akademisi buna iyi bir örnektir. 'Hayatın anlamı' ve 'insanın kurtuluşu' gibi amaçları vardır. Aşkın bir hakikatin arayışındadır. Onun yerini daha kontrollü, daha sistematik ve daha ölçülü bir biçimde, bilginin peşinden giden, büyük soru ve meseleleri açıklamak için daha başı-sonu belli ve kontrol edilebilir ölçülerdeki küçük soruları cevaplandırarak ilerleyen Bilimsel Üniversiteler almıştır. *Bilimsel Üniversite*, genellikle üniversite dendiğinde kafamızda canlanan, araştırmacıların, belli problemler etrafında gerçeğe ve çözüm yollarına ulaşma kaygısıyla bilimsel bilgiye ulaşmak için çaba gösterdikleri ve bulgularını yazıya dökerek sonraki kuşakların kullanımına soktukları, kampüslerin olduğu yerlerdir.

Ne var ki yakın dönemde, bir anlamda bu temel etkinlik alanının ötesine geçerek Kerr'in *multiversity* diye adlandırdığı, pek çok başka işe daha bakar olmasıyla birlikte temel derdi bilginin 'maksimize edilmesi', daha çok bilgi üretilerek kullanıma sokulması olan *Girişimci Üniversiteler* (Entrepreneurial University) ortaya çıkmıştır. Girişimci Üniversiteler, zamanın ruhuna uygun olarak ekonomideki kar maksimizasyonunu bilimsel alana aktaran, bu amaçla problemlerini kazanç temelli olarak sıralayan, daha pragmatik ve daha 'çözüm-odaklı' yerlerdir. Furedi'nin, piyasaya düşmesinden yakındığı bilgi, çoğunlukla buralarda üretilmektedir.

Üniversitelerin meslek okullarına dönüşmesi sorunu açısından üzerinde en çok durulması gerekense Barnett'in (2011) *Bürokratik Üniversite* olarak nitelediği, Girişimci Ünivesite'nin bilgiyi metaya dönüştürerek onun maksimizasyonu üzerine kurulu anlayışının sonucunda ortaya çıkan üniversite yapısıdır; doğası gereği bilimseli tekniğe, düşünsel olana ideolojiye dönüştürmek zorundadır. Bürokratik Üniversite'nin en temel özelliği, kültür ve düşünsel dünyayla arasında zorunlu ve gerekli bir bağ görmemesi ve kurmak için özel bir çaba sarf etmemesidir (Barnett, 2011: 7). Entelektüel faaliyetlerinde bağımsız hareket edebilmeyi ve bu anlamda, zihnin işleyişine herhangi bir sınırlama getirilmemesini ifade eden özerklik burada yerini, toplumun sorun ve beklentilerinden *kopuk* bir şekilde Bourdieu'nun belirttiği gibi "ayrıcalıklı bir sosyal statüye sahip olarak" (1989: 103) ortaya çıkar. Bu tür yerler, tıpkı öteki bü-

rokratik kurumlar gibi kendi kendisini yukarı taşımak, öne çıkarmak, öğrencilerini, hiçbir gereksiz işle -yani sonunda arzulanan başarıya ulaştırmayacak hiçbir düşünsel ve kültürel faaliyetle-, toplumsal sorunlar üzerinde kafa yorma idealiyle vb. vakit kaybettirmeksizin amaca odaklama, bürokratik iç gerçekliğin her türlü dış baskıya galip gelmesi şeklinde bir işleyişle karşımıza çıkarlar.

Bu gibi yerlerde, öğrenci kulüpleri, gerçekleştirilen kültürel faaliyetler ve düşünsel gibi 'gözükən' alandaki çaba ve uğraşlar da aslında yine arzulanan başarı hedefine ulaşmak için gerekli birer nitelik olarak değerlendirildiği için değer görür. Öğrencilerin iyi -ve tabi çok kazandıran mesleklere sahip olmaları ve böylelikle, üniversiteyi daha 'yukarı' taşımaları her şeyden önemli ve önceliklidir. Temel felsefe, 'kazan-kazan'dır. Bu yönüyle, öğrenci, eğitimin amacı ya da konusu değil *aracı*dır. Öğrenci, öğrenciler arasında oluşacak kültür, öğretim elemanı, onların yapacakları araştırma ve yayınlar, dersler, bölümler, seminerler, kütüphane, kısacası her şey 'iyi yönetilmeli', maksimum verimlilik için çağdaş yönetim teknikleri harfiyen uygulanmalıdır. Buralarda, Newmann'ın dediği gibi 'eğitim, öğrenciye ve mesleki öğretime' değil belki öğrenci, eğitimci ve meslekler, eğitime kurban edilmektedir. Daha doğrusu, sonuçta arzulanan başarıya ulaşılabaksa 'her şey her şeye kurban edilebilir' niteliktedir. Bu sürecin sonunda, üniversite toplumun sorunlarını mesele yaparak bilimsel bir analiz konusu kılmakta oldukça aciz kalmakta ve toplum açısından bizatihi problemin önemli bir parçasına dönüşmektedir. Turhan, gerçek anlamda üniversitenin gereklerine sahip olmayan kurumların topluma açısından sakıncasını şöyle ifade eder: "Yüksek bir tahsil müessesesi açıp, adına, layık olmadığı halde Üniversite demekle memlekete mümkün fenalıkların en büyüğü yapılmış olur" (1967: 11).

Bürokratik üniversiteler, bir tür şirket ya da örgüt gibi yönetilir (bu nedenle, pek çok vakıf üniversitesi de bu kategoriye kolaylıkla uyar); bir merkezden idare edilirler. Yapılıp edilen her şey nicel verilere ve istatistiklere dökülerek ölçülebilir; eldeki bilgi ve birikimle ne gibi sonuçlara ulaşılacağı hesaplanabilir kılınmak istenir. Merkezde, pek çok planlama yapılır ve sonrasında, üniversitenin bütün fakülte ve birimlerinin bu planlamanın öngördüğü hedeflere ulaşması için gerekli tedbirler alınır, hizmet-içi eğitimler verilir, öğrenciler ona göre şekillendirilir ve öğretim üyelerinden, ders içeriklerini öğrencileri -ve tabi velileri de tatmin edecek şekilde-, yani işlevsel amaca uygun şekilde değiştirmeleri, 'gereksiz-

liklerden' arındırmaları istenir, beklenir ya da daha baştan sadece bunu sağlayabilecek olan elemanlar işe alınarak böylesi bir 'gereksiz çaba'yla işgücü kaybına yol açılmamış olur. Bu süreç tam da öğretim elemanların "zoraki gümrük memurlarına" dönüştükleri noktadır (Cote ve Allahar, 2007: 57). Bütün bunlara karşın, Cote ve Allahar'ın (2007) yakıcı tespitiyle, ironik olan şu ki derslerin içeriği ne denli öğrenciye ve işlevselliğe dönük olarak 'gereksizliklerden' arındırılmaktaysa öğrenciler de o denli derslere karşı giderek kayıtsızlaşmakta ve içerikten uzaklaşmakta; notlar ve ortalamalar derslerin içeriğinden, alınacak diploma ve sertifikalar eğitimin vereceklerinden çok daha önemli hale gelmekte; öğrencilerin derslere ilgi gösterebilmeleri ancak ve ancak "başkaca dışsal nedenlerle" mümkün olabilmektedir.

*Bürokratik Üniversiteler'*de tıpkı hiyerarşik kurumlarda olduğu gibi, amir-memur ilişkisi ve idari birimlerin yanında bölüm dalları, çalışma alanları ve ele alınan problemler arasında bile bariz bir hiyerarşi söz konusudur. Buralardan çıkan makale ve araştırmalar, bir çeşit resmi yazı niteliği taşır; sınırları tayin edilmiş, saygıda kusur etmeyen, girinti ve 'çıkıntılar' iyi hesaplanmış, söyleneceklerin nereye varacağı baştan belli, diplomatik ve kesinlikle 'işlevsel'. Buralarda, çok kazandıran, ses getirecek, talebin çok olacağı bölümler, pratik problemler ve 'geleceğin' mesleklerine dönük sertifika sağlayabilecek alanlar elbette ki hiyerarşinin üst katmanlarındadır (bunda şaşılacak çok bir şey yoktur çoğuna göre çünkü pek tabii ki 'müşterisi olmayan mal zayıdır!'). kitaplarının en tepesinde öncelikle, büyük harflerle akademik unvanları yazan ve öğrencilerini, kitapları için 'kolay müşteri' olarak gören hoca tipine de daha çok buralarda rastlanmaktadır. Düşünsel derinlik bir kere yitirildiğinde, hemen peşinden ahlaki zaaf ve yüzeysel bir pragmatizm kendini göstermektedir.

Bugün artık,

...salt düşüncenin peşinde olan bir entelektüel ya da toplumda derin bir şekilde hissedilen sorunların baskısını üzerinde taşıyan, soruşturma konusu yaptığı meseleleri olan ve bu uğurda ihtiraslı bir çaba harcayan bir üniversite hocası veya okulu bitirdiğinde hangi şirkette ne tür bir pozisyon edinebileceği hayallerine tutulmamış bir öğrenci, yüceltilen tipler olmaktan çıkmıştır. Her türlü eylem ve çabanın, ekonomik bir amaç doğrultusuna uygun şekilde tasarlanması, nihai hedefin mutlaka elde edilecek başarıyla ve bunun doğal sonucu olan kazançla sonlanması gerekmektedir. Bunun dışında kalan uğraşlar, çabalar ve eylemler, işlevsiz ve dolayısıyla gereksiz görülerek, 'çılgınlık', 'anlamsızlık', 'kahramanlık' ve ya da 'donkişotluk' olarak

nitelendirilmektedir. Gerçek, gerçek olduğu için, kültür kültür olarak, sanat sanat dolayısıyla ve eğitim de eğitim adına istenen ve önemsenen olma otoritesini kaybetmiştir (Koca, 2012: 6 içinde Furedi, 2012) .

Bürokratik Üniversite için önemli olan, bir bilim insanı veya araştırmacının araştırması için sergilediği çaba, sarf ettiği emek ya da laboratuarda geçirdiği zorlu ve kafa yorucu saatler değil, ortaya çıkacak sonuçtur. Buna göre, ampulü bulamadığı sürece Edison'un yaptığı bütün öteki deneyler 'faydasız' ve işlevsizdir. Tıpkı bunun gibi sonuçta tatbikata ve tekniğe dönüştürülemeyecek her türden bilgi de -bilimsel olsa dahi- bir tür boş uğraş ve yükür, dolayısıyla bürokratik üniversitenin en katlanamadığı disiplin, hiç şüphesiz yegâne gayesi hakikat arayışı ve tatbikat gayesi olmaksızın düşünmek olan felsefedir. Sosyal bilimlerin pek çok kolu da bu durumdan nasibini alır. Buralarda en benimsenen yöntem Aristo mantığı, en reddedilen ise 'içgözlem'e dayalı arayıştır.

Bu sorunun bir başka uzantısı olarak öğrencilerin kendi alanlarıyla doğrudan ilgili olmayan klasik edebiyat ve bilim eserlerini okumaları 'faydasız', öteki bölümlerden dersler almaları gereksizdir. Zaten fayda getirecek bütün dersler öğrenciye 'paket' halinde sunulmakta, öğrencinin kendisi için neyin iyi veya faydalı olabileceğine kendisinin karar vermesine fırsat tanınmamakta (ülkeye komünizm gerekirse onu bile getirmektedir yani!); bu gerekli görülmemektedir. Tıpkı aşırı bürokratik idarelerdeki vatandaş anlayışında olduğu gibi bu tür üniversitelerde öğrenciler bireyler topluluğu değil, kontrol altında tutulması gereken 'çoğul' bir kümedir. Bu anlayışa göre öğrenci, boş bırakıldığında mutlaka 'kötü yollara' sapacak, kendi başına iyiye ve doğruya ulaşamayacak olan, elinden tutulması ve 'sahip çıkılması' gereken edilgen birer 'alıcı'dır. Dolayısıyla istenildiği gibi şekillendirilebilecek ve eldeki kalıba uydurulabilecek bir şeydir de. Ne var ki bu şekillendirmenin temel felsefesi, 'apolitik' ve 'etliye sütlüye karışmaksızın' işine bakan; tıpkı kendi varlığı gibi 'mesuliyetsiz' bir öğrenciye dönük olarak 'tarafsız' ve her devirde işe yarar bir söylemle sarıp sarmalanmıştır. Her bürokratik üniversite bu anlamda üniformist bir zihniyet taşır.

Üniformist zihniyet, kendisine benzemeyenden duyulan korku üzerine inşa edilen ve yalnızca davranışlarda değil aslolarak zihin dünyasında bir benzeşme ve aynılık isteyen, buna zorlayan ama aynı zamanda son derece sığlaştırıcı ve daraltıcı bir düşünme biçimidir. En hastalıklı haliyle, ancak üniformist zihniyetin tam zıddına bir düşünsel ortama sa-

hip olduğunda gerçek varlığını bulabilecek olan üniversitelerde ortaya çıkar. Üniformist zihniyet aslında eleştirelliğin olmadığı yerde hayat bulur. Çünkü eleştirelilik veya eleştirel zihniyet, üniformist zihniyetin tam aksine olarak "...hiçbir fikri kontrolsüz olarak doğru diye kabul etmemektir; hatta bizzat zihnin kendi gidişinin doğruluğundan şüphe etmesidir" (Topçu, 2011: 20). Oysa üniformist zihniyet, her şeyden önce, yukarıdan gelen hiçbir fikrin yanlışlığına dair şüphe duymamaya ve koşulsuz bir itaate dayanır. Üniversite öğrencilerinin kampüslerde asker ya da polis görmeye tahammül edememesi, sadece 'devrimci bir aşırılıkla' direnç gösterme isteğinden değil, esas olarak her türden duygu ve düşünceye sınırsızca kendini açmak isteyen bir gençlik devrinin tekdüze, tekbiçimci ve daraltıcı üniformist baskı ihtimaline karşı geliştirilen refleksif bir tepkidir.

Bürokratik üniversite, üniformist zihniyetin en sorunsuz yer bulabileceği bir alana işaret eder. Üniformist zihniyet, kendi zorlayıcı tiplileşmesine uymayan ne varsa kendisine benzetmeye çalışır, buna zorlar, her şeye rağmen karşı koyanları çeşitli yol ve yöntemlerle saf dışı etmeye çabalar. Buranın hakimleri, tıpkı Kafka'nın (2011), Şato'sundaki Kadastrocu K.'da olduğu gibi tekçi bir dünya görüşünden, farklılıkların silikleşerek tek bir üniformada birleştiği bir düzenden yanadırlar. Bu, herkesin birbirinde aynı yüz ifadesini (ya da ifadesizliğini!) gördüğü, aynı davranış kodlarının yegane gerçek sayıldığı, düşünselliğin donuklaşarak hayatın dururmuş hissi verecek denli yavaşlatıldığı zihinsel bir üniformadır. Kadastrocu K., böylesi bir zihniyeti temsil etmekte, tektipçiliğin olmadığı, üzerinde memur üniformasının bulunmadığı zamanlarda, "gerçekle ilişkiden yoksun kalmakta, kendisini gerçeğe dışıymış gibi hissetmektedir". Ancak tam da bu noktada, Kundera'nın şu uyarısı yakıcı bir biçimde durumu ele vericidir: "...bir olgu genelleşip her yerde karşımıza çıkan, gündelik bir şey haline gelirse insanlar artık onu fark etmez. Tektipli hayatların rehaveti içinde, üzerlerinde taşıdıkları üniformayı görmez olurlar." (2002: 144). Bürokratik üniversitelerin sorunu, üniformist zihniyetten daha çok böylesi bir zihniyetin, fark edilemeyecek denli gündelik hayatın her alanını kaplamış olmasından, kampüslerde kol gezmesindedir.

Bir keresinde üniformizm üzerine konuştuğumuz, Polis Akademisi'nden mezun bir Komiser, okul yıllarına dair bu durumu çok iyi yansıtan bir sahneyi şöyle anlatmıştı:

Akademi’de zorunlu etüt saatleri vardır. Bu gibi zamanlarda öğrencilerin sessizce ders çalışmaları veya kitap okumaları istenir. Zaman zaman okulun yöneticileri etüt saatlerinde sınıfları dolaşarak öğrencilerin hal ve tavırlarına, çalışma biçimlerine vs. bakar, değerlendirmelerde bulunurlar. Alt kademedeki rütbeliler bu teftişlerden gerilir ve zaman zaman öğrencilerin ne denli ‘çalışkan’ ve ‘disiplinli’ olduklarını kendine özgü yol ve yöntemlerle gösterme yoluna giderlerdi. Bunlardan birinde sınıfları dolaşmaya biraz ceberutluğuyla bilinen Akademi Başkanı gelecekti. Bizim sınıf biraz hababamvari olduğundan neredeyse kimsenin önünde açık bir kitap ya da ‘ciddi’ bir meşgale olmadığını gören nöbetçi komiseri, bir anda sinirlenerek sınıf mümessiline çabuk odasına gidip orada yığınla duran TUBİTAK’ın yayınladığı *Bilim ve Teknik* dergilerinden getirmesini emretti [Derginin başlığı da oldukça manidar tabii. İçinde hem bilim hem teknik var; hem pür hem uygulamalı!]. TUBİTAK, dergilerin eski sayılarını yollardı hep. Derken dergiler geldi ve her öğrencinin önüne birer tane konularak okuyormuş pozisyonu almaları sağlandı. Ve sonrasında sınıfı gezen Başkan merak edip neden bütün öğrencilerin *Bilim ve Teknik* dergisi okuduğunu merak edip sormamıştı. Bence üniformizm tam olarak böyle bir şey!

Bürokratik bir hiyerarşinin belirleyici olduğu yerlerde ortaya çıkan üniformist düşünüşte ‘miş gibi’ yaparak görüntüyü kurtarma son derece önemlidir. İyi bir avukat, öğretmen ya da doktor yetiştirmekten daha çok iyi olarak algılanacak birini yetiştirmektir önemli olan. Görüntü iyi verilmeli, herkesçe onaylanan bir ürün takdim edilmelidir. İçerik, esas olan ve öğrencinin kendisi ikincil ve daha önemsizdir. Buralarda, üst ve üstad arayışı ve buralardan gelen otoriteye teslimiyet derecesinde bir bağlılık vardır ve sonrası yaratıcılıktan uzak, kendi kendini tekrar eden ve insanın ruhsal ve düşünsel hallerini mantığa dökmeye çalışan bir *skolastik* düşünceye kapı aralamaktır. Her üniformist zihniyetli yerde insan, bir süre sonra üniformanın içindeki mankene dönüşür. Üniversitelerin bürokratikleşmesi, öğrencileri meselenin özü olmaktan çıkararak yerine dışarıya verilecek görüntüyü koyar ki böylesi bir sürecin sonunda yetişen öğrenci artık hep kendi sorunlarını anlayabilmek ve problemlerini çözebilmek için *Bilim ve Teknik Dergisi*’ne ihtiyaç duyacaktır.

Bürokratik üniversitelerde, Collini’nin (2012) ortaya koyduğu yukarıda yer verdiğim dört unsurunun hepsi de oldukça sorunludur. Buralarda eğitim, ancak profesyonel bir iş veya meslekle ilişkilendirildiğinde anlamlı görülen bir etkinliktir. Acil ve gündelik olan, kalıcı ve gelecek dönük olanın hemen her zaman çok önündedir. O nedenle bilimsel literatür buralarda zenginleşerek gerekli derinliğe ve yeterli birikim düze-

yine hiçbir zaman ulaşamaz. Farklı bölümler olmasına karşın aslına tek bir disiplin söz konusudur: hiyerarşik ve üniformist bir zihniyetin discipline edici etkisi farklı disiplinlerin kendi metodolojileriyle ortaya koydukları arasındaki çeşitliliği zenginliğe ve düşünsel anlamda birikime dönüştürmek, verimli bir tartışma ve etkileşim ortamı oluşturmak yerine farklılıkları silerek kolayca gerçeğe ve çözüme ulaşmayı dayatan bir etki yapar. Bu tür yerlerde en az özerklik, entelektüel alana tanınır çünkü hiyerarşi ve üniformizm bizzatihi entelektüel alanın kalıba sokulmasına dayanan bir işleyişe sahip olduğundan entelektüel olanın özerk bırakılması, sistemin kendisini yok etmeye izin vermesi anlamına gelir.

Tüm bu süreçlerin öğrenci ve öğretim üyelerinin düşünsel ve kültürel hayatları üzerinde son derece önemli etkileri olmakta, üniversitelerin iç işleyişleri toplumsal sorunların seyrini yakından ilgilendirmekte ve tüm bu süreçleri çok net gözükmeyen bir belirsizlik içinde şekillendirmektedir. Bu anlamda, üniversitelerin bürokratik bir mekanizmayla idare edilmesi açısından Polis Akademisi oldukça ilginç bir örnek olarak karşımıza çıkmakta ve günümüz üniversitelerinin genel gidişatını anlamak, bu sürecin özellikle öğrenci ve öğretim elemanları üzerindeki etkilerini açığa çıkarmak açısından çeşitli çıkarım imkânları sağlamaktadır.

POLİS AKADEMİSİ

İç bürokratik işleyişi, atama ve bütçe yetkileri bakımından İçişleri Bakanlığı'na, akademik kadrosunun özlük hakları ve akademik faaliyetlerinin belirlenmesi açısından ise YÖK'ün gerekliliklerine bağlı bir şekilde, Ankara merkezli olarak faaliyet gösteren Polis Akademisi'nin amacı, 4652 sayılı Polis Yüksek Öğretim Kanunu'nun 3. Maddesinde yer aldığı şekliyle, "Bilimsel özerkliğe sahip, bünyesinde fakülte, enstitü ve meslek yüksekokulları bulunan bir yüksek öğretim kurumu olarak Emniyet Teşkilatı'nın memur, amir ve yönetici ihtiyacını karşılamak, ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmaktır."

Kanun maddesinden açıkça anlaşılacağı gibi, Polis Akademisi -kendisine bağlı Polis Meslek Yüksek Okulları ve Polis Okulları ile birlikte-, aynı anda hem akademik bir kurum olmanın gereklerini karşılamak hem de Emniyet Teşkilatı'nın ihtiyaç duyduğu personeli yetiştirmeyi birlikte yerine getirmek üzere tasarlanmış bir tür 'özel statülü meslek üniversitesi' veya 'bürokratik üniversite' gibidir. Bu amaçla, öğrencilerin sosyo-

loji, siyaset bilimi, sosyal psikoloji, hukuk dersleri, kamu yönetimi, adli bilimler vs. gibi temel alan dersleri yanında yakın savunma, silah bilgisi, yazışma teknikleri, operasyon taktikleri, trafik yönetimi vb. gibi mesleki ve pratik dersler alması sağlanmakta; birinci gruptaki dersler akademik unvanlı sivil öğretim elemanlarınca verilirken ikinci gruptaki dersler ağırlıklı olarak halen polislik mesleğine devam eden rütbeli teşkilat mensuplarınca verilmektedir. Diğer yandan, Polis Akademisi yatılı bir yüksek öğretim kurumu olduğundan okuldaki idari faaliyetleri ve koordinasyonu sağlayan emniyet sınıfı ile akademik faaliyetlerden ve derslerden sorumlu akademik bir sınıf olmak üzere ikili bir yapı söz konusudur. Sivil bir Başkan (Rektör) ve sivil bir Dekan'a bağlı emniyet hizmetlerine mensup idari sorumlular ve birim amirleri söz konusudur.

Bu ikili yapıya bağlı olarak Polis Akademisi'nde yıllardan beri süregelen önemli bir tartışma alanı, öğrenciler için meslek derslerinin diğer 'entelektüel' ve 'kültürel' derslerden öncelikli kılınıp kılınmamasına dair olmuştur hep. Hemen belirtmek gerekir ki Jaschke ve Neidhardt, pek çok polis akademisinde sosyal bilimciler, hukukçular ve polislikten gelen eğitimciler arasında, akademik pozisyonlar, müfredat ve ders içerikleri konularında böylesi bir ikiliğin, çekişmenin ve hatta "çatışma"nın olduğuna dikkat çekerler (2007: 312) -ki bu durum, Türkiye örneği için de büyük ölçüde geçerlidir. Bu ikiliğin bir devamı olarak, öğrencilerin akademik başarıları ile okulun gerektirdiği disiplin kurallarına uyum arasında da çoğu zaman öncelik sorununa bağlı bir tartışma ortaya çıkar. Burada bitmeyen bir tartışma ve süregelen bir kafa karışıklığı (ya da kafaların korkutucu derecede net olmasından kaynaklı bir sorun) söz konusudur.

Ağır basan görüş, bu okuldan mezun olan öğrencilerin neredeyse tamamına yakınının Emniyet Teşkilatı'na bağlı birimlerde görev alıyor olmalarına bağlı olarak onları mesleklerine en iyi hazırlayacak olan 'mesleki' ve 'pratik' derslerin verilmesinin 'en doğru' ve 'en verimli' yol olacağı; öğrencilerin derslerinden önce, gerekli 'hiyerarşik saygıyı' ve disiplinini -üniformalist zihniyeti!- içselleştirmelerinin olmazsa olmazlığı yönündedir. Bu görüş özellikle, Akademi'den mezun olarak çeşitli kademelerde yönetici pozisyonlar işgal eden mesleki çevrelerden, öğrencilerin 'yetersiz' kaldıkları ve 'çok temel mesleki gerekliliklere dahi sahip olmadan okulu bitirdikleri' yönünde yıllardır neredeyse aynı örnekler üzerinden getirilen açıklamalarla oldukça güç kazanmıştır. Bu anlayış, bugün gelinen noktada, 'karşı çıkılması' istenmeyen bir tür 'zorunlu uz-

laşıyla' kabul edilerek, Akademi sık sık buna uygun şekilde yeniden yapılandırılmış, yapılandırılmaya devam edilmektedir. Bütün bu tartışmaların elbette, öğrenciler ve okulun akademik kalitesi üzerinde çeşitli etkileri söz konusudur.

Polis Akademisi öğrencileri, tam zamanlı olarak yatılı okumakta, istisnai zamanlar hariç üniforma giymek durumundadırlar. Öğrenciler ağırlıklı olarak Ankara ve Bursa'da olmak üzere iki yerde lise seviyesinde eğitim veren Polis Koleji mezunlarından oluşur. Bunun yanında, üniversite giriş sınavından belli bir başarı puanı aldıktan sonra, Polis Akademisi'nin her yıl açtığı sınava girmeye hak kazanan ve çeşitli aşamalardan oluşan bu sınavı geçen belli sayıdaki öğrenci de okulda eğitim almaya hak kazanırlar. Okulun öğrencileri arasında, vaktiyle çeşitli fen ve özel eğitim veren liseleri yüksek puanlarla kazanmış olan, üniversite sınavında çok önemli dereceler yapan (Türkiye 3.sü olmak gibi mesela), ülkenin önemli kabul edilen okullarının yüksek puanla girilen bölümlerini (ağırlıklı olarak hukuk, kamu yönetimi, uluslar arası ilişkiler gibi) kazanmış olmasına rağmen Akademi'ye gelmeyi tercih eden pek çok kişi yer alır.

Bu öğrencilerin küçük bir kısmı, polislik mesleğine bağlılığı nedeniyle, bir kısmı ailesinde bu okuldan mezun olmuş birlilerini tanınması veya anne ya da babasının bu mesleği yapması nedeniyle böyle bir tercihte bulunmuştur ancak ağırlıklı kesim, prestijli sayılabilecek ve kariyer vadeden bir iş garantisi nedeniyle oradadır. Bu öğrenciler, çoğunlukla 'açık-uçlu' bölümler okumaları halinde ailelerinin kendilerine ne gibi imkânlar sağlayabileceği konusunda tereddütler yaşayan, çoğu zaman onlara 'yük' olmamak adına olası bir endişe kaynağını daha baştan gidermek için, yapılmış bir fedakârlıktan kaynaklanan 'memnun bir tavırla' okula başlarlar. Bunlar, genellikle, çalışkan ve başarılı öğrencilerdir ancak zaman içerisinde aradığı düşünsel, kültürel, zihinsel ve ruhsal tatmini bulup bulamadıkları sorgulanması gereken bir meseledir.

Her şeyden önce şu tespiti yapmak gerekir ki Polis Akademisi'nde dersler ne denli 'meslekileştirilir' 'kültürden ve düşünsel içerikten' bağımsız kılınarak pratiğe dönük bir içerikle öğrenciye sunulmaya çalışılırsa (o kadar ki tıpkı uluslar arası ilişkiler bölümlerindeki *Diplomatik İngilizce* dersleri gibi 'Mesleki İngilizce' diye ayrı bir ders bile söz konusudur; aksi takdirde öğrencilerin dil öğrenmeye isteksiz olabilecekleri düşünülmektedir) öğrenciler, tıpkı Cote ve Allahar'ın (2007) yukarıda yer verdiğim tespitinde olduğu gibi, derslere karşı o denli kayıtsızlaşmakta ve ilgi-

lerini kaybetmektedirler. Buna karşın ironik bir şekilde aynı anda meydana gelen bir diğer gelişme ise, Polis Akademisi mezunu polis yöneticilerinin birçoğunun artık bu okulların beklenen gerekliliği karşılayamadığı ya da daha fazla bu okullara gerek kalmadığı temelinde, Polis Akademisi ve Koleji'nin kapatılması gerektiğine dair görüşler dile getirmeleridir.

İçeriğin yavanlaşması ya da yok olması; idealin pratik bir realizme kurban edilmesi, düşünsel ihtiyaçların fiziksel olarak karşılanması gibidir. Bunun yarattığı boşluksa çoğu zaman kişisel gelişimin ve çeşitli spor dallarının her türüne gösterilen aşırı ilgiyle, dil zevkinden ve kültüründen bağımsız bir yabancı dil öğrenimiyle; yok olan bilimsel boşluksa, her türden teknik ve teknolojik yenilikle kapatılmaya çalışılmaktadır. (Emniyetin, bugünlerdeki oldukça iştahlı teknolojik ilerlemesinin arkasında büyük ölçüde bu zihniyet vardır.) Bu durum, tıpkı açıklayamadığı pek çok meselesi olan adamın ağır bir yemekle düşüncelerinden kurtulup rahat bir uykuya dalması gibi ilk başta yatıştırıcı ve baskıdan kurtaran bir ferahlatıcı ancak sonrasında aynı ihtiyaç sürmesine karşın kişinin kendinde aynı düşünsel ve iradi gücü bulamayarak daha kayıtsız ve meseleyi kişinin kendinden uzaklaştırmaya çalışan bir tavır içerisine girmesine yol açmaktadır. Bu anlamda her geciktirici neden aynı zamanda uzaklaştırıcı bir etki yapmaktadır. Güvenlikçi çevrelerde hemen her konuyu açıklayıcı olduğu düşünülüyor olduğundan, atıfsız geçilmeyen Maslow'un ünlü ihtiyaçlar piramidi (bu nedenle atıf yapmaya gerek olduğunu sanmıyorum!) burada işe yaramamaktadır çünkü üniversiteler, aslolarak piramidin en tepesindeki, insanın düşünsel ve kültürel olarak kendini gerçekleştirip gerçek anlamda var edebilmesi için ortaya çıkmış yerlerdir. Bu nedenle, öğrencilerin isteği doğrultusunda onların daha iyi iş bulmaları ve daha çok kazanarak prestiji daha yüksek sosyal statüler elde etmelerine dönük olarak 'kısırlaştırılmış' bir üniversite eğitimi, fiziksel ihtiyaçları kendini gerçekleştirme ihtiyacının yerine geçirmek olacaktır. Bu okulda, öğrencilerin hayalleri meslekleriyle sınırlandırılmakta (şimdilerde bereket versin, Birleşmiş Milletler Misyonları ve sair yurt dışı görevlere gidişler arttı da öğrencilerin hayal dünyaları da bir nefes almış oldu), bir anlamda meslek dersleri üzerinden düşünsel sınırlar tayin edilmiş olmaktadır.

Okulun idari işleyişi, öğrencileri -emniyet teşkilatına uygunluk üzerinden kodlanan- belirli bir karakterde yetiştirmeye dönük olarak oluşturulmuştur ve okulun kampusu içerisinde hemen her yerde buna yöne-

lik askeri bir disiplin; bunun doğal bir sonucu olarak da 'kalıpcı' bir anlayış söz konusudur. Temel zihniyet, tıpkı askeri okullarda olduğu gibi, verilen emirleri sorgulamaksızın yapan, üstleri ve amirlerine karşı saygıda en ufak bir kusur etmeyen, okulun kurallarını ya da dersin içeriğini sorgulamaksızın 'kendisine ne deniyorsa onu yapan' bir öğrenci tipinden yanadır ama tam da bu nedenle, öğrenciler bir üniversite eğitiminin kalbini oluşturan 'eleştirel düşünmenin' sorgulayıcı gücünden ve dolayısıyla zihinsel anlamda her meseleye açılabilen bir derinliğe ve merak hissine ulaşma kudret ve kabiliyetinden yoksun kalmaktadır. Bunun aşırısı ucunda, öğrencinin kafasında üniformasında olması gerektiği gibi olmayan bir simge ya da işaret (hep olduğu gibi okul numarası veya şifrelerinin eksikliği gibi mesela) veya daha basit olarak ayakkabısının boyasız olması sözgelimi sosyoloji dersindeki temel teorilerin yeterince iyi anlaşılmasından daha önemli hale gelebilmekte; pratik olan düşünsel ve ideal olanı değersizleştirerek saf dışı etmektedir. En uç noktada ise, hiçbir şeyi merak edemeyen bir sınırlanmışlık durumu ortaya çıkmaktadır ki elbette demokratik rejimler için her türden 'düşünsel' sınırlanmışlık, büyük bir tehdit kaynağıdır.

Mesleki ve pratik gerekliliklerin öne konması, aynı zamanda 'steril' yani siyaseten yansız ve bağısız, teknik bir işleyişi hakim kılar. Okulu, apolitik bir yerde konumlandırılan bir söylem geliştirilmesini sağlar. Bu söyleme göre, polislik, entelektüel ve kültürel açıdan yüksek bir zihinsel ve düşünsel emek gerektirmeyen, teorinin kılavuzluğunda yapılmaya çok fazla elvermeyen, 'düz' ve 'pratik'; bütünüyle tecrübeye dayalı bir iştir dolayısıyla mesleki olanlar dışındaki derslerin de bu 'düz okumaya' uygun olarak 'ağırlıklarından arındırılması' (burada, "efradını cami ağyarını mani" desem daha mı iyi olurdu sanki karar veremedim) gerekmektedir; sonuçta "filozoflara değil polislere ihtiyaç" olacaktır çünkü. Tıpkı yıllar önce Weber'in (2006), Münih Üniversitesi siyaset bilimi ve hukuk öğrencilerine yaptığı konuşmada verdiği tavsiyede olduğu gibi.

Weber, kendisini dinleyenler arasından, genç ve idealist, heyecanlı pek çok öğrencinin, gelecekte barışı ve adaleti tesis etmek, insanların yardımına koşmak, herkesin özgürce yaşadığı bir dünya kurmak ve bunu yaparken kendilerinden önceki kuşakların içine düştükleri ahlaki yozlaşmalara bulaşmadan halkın gücünü, refah ve demokrasi uğrunda kullanmak gibi son derece yüce değerler ve ulvi amaçlarla siyasete atılacakları olacağını bilir. Ancak aynı zamanda, tutacakları bu yolun ne denli

yozlaştırıcı, 'yoldan çıkarıcı' ve insanın kendisine olan saygısını yitirmesine sebep olabilecek bir kaygan zemine sahip olduğunu da çok iyi bildiğinden, onlara eğer ki yozlaşmadan, ahlaki bir düşkünlük içerisine girmeden ve kendilerine olan saygılarını yitirmeden, 'gerçek' anlamda halka hizmet etmek, barışı, adaleti, özgürlüğü ve refahı tesis etmek istiyorlarsa, siyaset sevdasından vazgeçip 'efendi birer bürokrat' olmalarını tavsiye eder.

Çünkü, siyasette iyi bir takım amaçlara ulaşabilmek için bazı kirli araçlara başvurmak kaçınılmazdır. Yalan söylemek gerekebilir örneğin; sonucun hüsrana olacağını bile bile günü kurtarmak için yanlış kararlara imza atılabilir, irrasyonel hareket etmek gerektiğinde, edilebilir ve en önemlisi, insanlara zarar vermek gerektiğinde, verilebilir. Siyaset, sahip olduğu 'zorlayıcı güç' nedeniyle, doğası gereği ahlaki bir dilemma, bir açmaz barındırır ve bu açmazın içinde her şeye rağmen çürümeden kalabilmek ancak iki özelliğe sahip olduğunda mümkün olabilir: *ahlaki uygunluk* ve *entelektüel bir yetkinlik*. Bir siyasetçinin şiddetle ahlaki uzlaştıran bir yapıda olması gerekir. Oysa ona göre, bürokrasi bu 'kirli' ve çelişkili yanları, yoldan çıkarıcı özellikleri barındırmaz (Weber'in bürokratik bir kurumda hiç çalışmadığı çok belli!). Yanlışlıklara düşmeden, doğru sonuçlar elde etmeye imkân verecek bir işleyişe sahiptir. Siyaset, bir meslek olarak yapılacak iş değildir kısacası ve bu yüzden Weber, gerçek 'hizmet ehli' gençlere de bürokrasi yolunu salık vermektedir (Klockars, 1985: 133-114).

Bu salık verme, tam olarak bürokratik üniversitelerin dünya görüşlerini yansıtır çünkü bu okullar, risksiz ve 'yozlaşmaksızın' geleceği kazanma ilkesi üzerine kurulmuş olan, bu anlamda insanın -Giddens'ın kavramıyla- 'ontolojik güvensizlik' (içinde, Loader, 1997: 5) zaafı üzerinden kendisine sağlam bir iktidar alanı oluşturan yerlerdir (Yukarıda da belirttiğim gibi, Polis Akademisi'ni seçen öğrenciler, ağırlıklı olarak ontolojik güvensizlik sorunu yaşayan ailelerin çocuklarıdır). Oysa üniversiteler, partizanca kutuplaşmalara ve çatışmalara düşmeyecek, gündelik siyasete alet olamayacak kadar 'siyasal' yerlerdir. Onun siyasallığı, evrensel sorunları mesele yapacak bir geniş bakışa ve her an her durumda insanı merkeze koyan bir düşünsel sorgulamaya kapı açar. Bunun içerisinde, riske, yanılmaya ve yoldan çıkma ihtimaline her zaman yer vardır ancak bütün bu sorunları da mesele yapacak olan yine siyasal karakterli üniversiteler olacaktır.

Buradan hareketle, Polis Akademisi'nin apolitik bir üniversite olması düşünülemez çünkü Muir'in (1977) detaylarıyla ortaya koyduğu gibi polislik işi, merkezinde güç ve iktidar olan, doğası gereği siyasal bir iş yapma biçimidir. Muir, siyasetçilerle polislerin yaptığı işlerin paralellliğini gösterdiği çalışmasında, iyi polis nasıl olmalıdır sorusuna cevap olarak verdiği sonucu şöyle ifade eder: "İyi polis [tıpkı iyi bir siyasetçi gibi] entelektüel olarak insanların duydukları acının doğasını kavrayabilmeli. Ahlaki olarak ise zorlayıcı araçlar kullanarak adil sonuçlar elde etme çelişkisinin üstesinden gelebilmeli" (1977: 3). O nedenle, belirtmek gerekir ki Polis Akademisi'nin entelektüel olarak kısırlaştırılması, ya da diğer bir deyişle onun mesleki bir okula dönüştürülmesi siyasallık yitimiyle ve peşinden kaçınılmaz olarak tarafgir ve partizanca bir siyasetin pençesine düşmeyle sonuçlanacak; polisin halkın çeşitli kesimlerine karşı taraf haline gelmesine yol açacaktır. Türkiye'de bir dönem üniversitelerde yaşanan sağ-sol çatışmalarının belki de en büyük yıkımı, düşünsel siyasallığın, çatışmacı, gençliğin güç denemesi yaptığı yıkıcı siyasete kurban edilerek üniversitelerin 'sterilleştirilmesi' ama bu arada da siyasetle entelektüel birikim arasında büyük bir kopukluğun oluşturulmuş olmasıdır.

2008-2010 yılları arasında Artvin'de polislerle yaptığım alan çalışması tecrübemden hareketle şunu rahatlıkla söylemem mümkün ki bugün Emniyet Teşkilatı içerisinde kurum mensuplarının dillendirdikleri pek çok problemin altında daha Akademi'den başlayarak gelen bu 'siyasallığın yitimi' sorunu yatmaktadır. Bir zamanlar, Pol-Der - Pol-Bir kutuplaşması nedeniyle siyasetin emniyet teşkilatını bitirici bir uçuruma yuvarlayacağı düşüncesi -ve bu konuda herhangi bir şey duyan insanların tüylerinin diken diken oluşu- da tıpkı 12 Eylül döneminde yaşananların genel olarak ülkedeki üniversiteler üzerine yaptığı etkiyle çok benzerdir. Oysa bir kez daha, çatışmacı ve yıkıcı gündelik siyasetin çok ötesindeki *düşünsel siyasallık* doğası gereği *yapıcı* ve yol açıcı, eleştirel, sorgulayıcı; bütün bunlarla birlikte insan doğasının belki de en önemli vasfıdır. Türkiye'nin belki de en değerli akademisyenleri üniversitelerde siyasallığın üst düzeyde yaşandığı dönemlerde çıkmış, böyle zamanlarda üniversiteler hiç olmadığı kadar halkın sorunlarını mesele yapan yerler haline gelmiştir. Tıpkı -yine alandaki gözlemlerimden hareketle-, en önemli ve işini iyi yapan (işini bilen değil!) polis müdür ve memurlarının (ya da Öner'in ifadesiyle "halkın polislerinin") polisin siyasallığının arttığı dönemlerde ortaya çıkmasında olduğu gibi (bu konuda bkz. Öner, 2003).

Siyasallığın yitimi, çoğunlukla, kendisi ve mesleğiyle ilgili neyin daha iyi ya da daha kötü olduğunun kararını kendisinin veremeyeceğine inandırılmış, karar alma mekanizmalarına katılma gibi bir hakka sahip olduğunu bilmeyen, edilgen, kayıtsız ve işine yabancılaşmış bir polis tipini karşımıza çıkarmakta ve bu durum, polis-halk ilişkisine olan pek çok olumsuz etkisinin yanı sıra temelde halkın karar alma süreçlerine olabildiğince fazla katılmasını esas alan demokratik rejimlerin işleyişi açısından da sorunlu bir kolluk gücü ortaya çıkarmaktadır. Sklansky (2008), polislerin kendi yaşantılarındaki demokratik kültür ve iş yaşamlarındaki karar alma süreçlerine katılımlarıyla demokratik rejimin işleyişi arasındaki ilişkiyi ayrıntılarıyla ortaya koyar ve karar alma süreçlerine yabancılaşmış polislerin rejim açısından doğuracağı sorunları kaydeder.

Demokrasi hiç şüphesiz siyasal karakteri oldukça belirgin bir rejimdir ve böylesi bir rejimin işlerlik kazanmasını apolitik bir kollukla sağlamak mümkün değildir. Apolitikleşme, sanıldığı gibi tarafsızlık değil, özneliğin yitimine ve dolayısıyla halkın yasal güvence ve güvenlik içerisinde özgürlüklerini yaşaması (bu noktada güvenlik-özgürlük dengesinin sağlanabilmesi için Polis Akademisi'nin Güvenlik Bilimleri Fakültesine ek olarak bir de Özgürlük Bilimleri Fakültesi kurulmasının çözüm olabileceğini düşünüyorum!) için gerekli hoşgörü ve mesafenin sergilene-meyeceği bir edilgen güçsüzlük haline işaret eder. Diğer yandan, Polis Akademisi'nde -mümkün olabilse- bütün dersleri meslekileştirmek isteyen çevre, özgürlük-güvenlik tartışmalarında bekleneceği gibi güvenlikten -tam güvenlikten- yana, her şeyi bir an önce 'emniyete alma' çabasıdadır; öğrencilerin geleceğini, mesleklerini, sosyal statülerini, parasal kazançlarını, ahlaklarını ve her türden kişisel donanımlarını bir an önce ve onlar adına -kısa yoldan- emniyetli kılmaya uğraşmaktadırlar. Denebilir ki üniversitelerin meslek okullarına dönüşmesine önayak olan zihniyetle, özgürlüklerin kesintiye uğraması pahasına, kestirmeden 'güvenlikli' bir hayata ulaşma istenci arasında yakın ve kuvvetli bir ilişki vardır.

Bu noktada, Jaschke ve Neidhardt, yakıcı bir tespitle, polis eğitiminde "genel olarak pratiğe dönük kısa yoldan sonuç almaya yönelik bir içeriğin önemsendiğini", buna karşılık gerçek anlamda bir bilimsel eğitimin "geniş bir okuma, düşünme, akıl yürütme, çıkarımlarda bulunma, sorgulama, muğlâklık, tartışma ve titiz bir muhakeme gerektirdiğini" ve bütün bunların kısa yolu olmayan, kolay aktarılabilir bir eğitim türü olmadığını belirtirler (2007: 315).

Her şeyi emniyete alma tavrı, kuşkusuz en başta yaratıcılığı ve sonsuz sorgulamalara açık özgür bir zihinsel varoluşu budamakta, çok küçük bir yarar uğruna büyük bir zenginliği feda etmektedir. Polis devleti, her şeyin emniyete alındığı ancak bu arada, özgürlüğün hareketsiz kalarak dar bir alanda, yaratıcılığın yoksun bir biçimde ancak sahip olduğu dar alanı koruyabilecek bir güçle hayatın içinde hapsedildiği durumu ifade eder. Dolayısıyla, pür eleştirelilikle -ki bu yıllar önce Mümtaz Turhan'ın 'ilim zihniyeti' dediği yetinin en temel gerekliliğidir- zihne sınır tanımaksızın her konu ve sorunu mesele yapan derinleşme tutkusunun önüne çok çeşitli modern tekniklerle bir biçimde set çeken ve insanlığın düşünsel birikimine dayanarak gerçeğe ulaşma çabasını samimiyetle sürdürmenin yol ve yöntemleriyle meşgul olmaksızın bilimsel tekniğe, birikimi mesleğe ve tabii her şeyi paraya ve maddi bir çıkara tahvil etmeye çalışan her üniversite, bu anlamda bir tür *polis üniversitesidir*. Orada, yalnızca düşünce değil duygular da -belki de daha öncelikli olarak kontrol altına alınır ve her türden sanat ve kültür faaliyeti duygudan arındırılarak 'kaba düşüncenin' güdümüne sokulur. Bu sayede duygu bir biçimde, kaba da olsa düşünceye dönüştürülerek kontrol edilir, daha sonra ise bu düşünce çok çeşitli üst amaçların hizmetine sokularak duygu açıklığından oluşacak boşluk, yerine ikame edilen 'yüce' bir takım amaçlarla telafi edilmiş olur. Sonuçta, genç olmadan olgunlaşan, gücünü denemeden irade sahibi olmaya çalışan, yaşamadan yaşlanan bir insan tipi elbette ki mezun olmakta ancak giderek daha bağımlı hale gelerek yaşamını hep 'edilgen' bir şekilde sürdürmek zorunda kalmaktadır.

Polis Akademisi'nin dersler dışındaki kültürel ortamında öğrencilerin, edebiyat ve sanatla kurdukları ilişki hayli ilginç ve üzerinde düşünmeyi gerektirir niteliktedir. Öğrencinin formel eğitiminin ve zorunlu ders alanlarının dışında daha çok duygusal ve ruhsal dünyasını zenginleştirmeye, aldığı üniversite eğitiminin yanı sıra kişisel yetişmesinin bir parçası olarak edebiyat ve sanatla ilişki kurabileceği kanallar açmaya imkân vermesi gereken/beklenen -bildiğim kadarıyla en popüler- öğrenci kulüpleri arasında, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Topluluğu (KOMT), İstihbarat Eğitim Topluluğu (İSTET), Terör Araştırmaları Topluluğu (TAT), Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Topluluğu (USGAT) gibi her biri -dünyayı kurtaran!- birer *Düşünce Kuruluşu* ismi çağrıştıran oluşumlar söz konusu olabilmekte ancak öte yandan bir Profesör'ün anlatımıyla, öğrenciler sınıfta Refik Halid'in adını

duyduklarında, ilk kez duymanın şaşkınlığıyla “cin çarpmışa dönebilmektedirler”. Edebiyat ve sanat, kuşkusuz duygu ve hayal dünyasının, henüz oluşum aşamasındaki gençlik ideallerinin ve yaratıcı zihnin en güçlü besleyicisidir. Taze ve sonsuz heyecanlarla üniversiteye başlayan genç bir insan nasıl olur da diyelim Refik Halid, Yakup Kadri, Kemal Tahir ya da Dostoyevski, Stefan Zweig, Knut Hamsun vb. okumaktansa istihbarat, kaçakçılık ve terör üzerine okuyup derinleşmeyi, yatılı olan bu okulda fazlasıyla değerli olan boş zamanlarını bu gibi uğraşlarla doldurmayı yeğleyebilir? Nasıl olur da Weber, Marx, ya da Durkheim gibi büyük kurucuların teorilerinden hareketle toplumun ve toplumsal sorunların daha iyi anlaşılmasına dönük bir bakış kazandırmaya dönük bir derstense sözgelimi resmi yazı yazarken alttan ve üstten kaç milim boşluk bırakılması gerektiğini anlatan ‘yazışma teknikleri’ ya da vurdulu kırdılı ‘yakın savunma’ gibi dersler daha ilgi çekici olabilir? *Mesleki İngilizce* dersi nasıl olur da kültürüyle, diliyle ve edebiyatıyla bir bütün olan *İngilizce* dersinin önüne geçebilir?

Düşünsel ve kültürel alanlarda, her şey, pratik ve pragmatik bir amaca hizmet eder hale getirildiğinde bunun peşinden kaçınılmaz bir içeriksizleşme ve ‘başıboş düşünce’ gelmektedir. Duygu dünyasından ve ruhsal zenginlikten beslenemeyen kuru ve kaba bir düşünüşe işaret eden başıboş düşünce bugünkü üniversitelerin belki de en önemli sorunlarından biridir. Neyi mesele yapacağını kendi kendisine sormak durumunda kalan öğrenci -ve hatta öğretim elemanı-, üzerinde yazacak konu bulmakta zorlanan -daha doğrusu konu bulamadığı için yazamayan ve ilham gelmesini bekleyen- akademisyen tipi, bunun bir sonucudur. Bu kişiler, hiçbir konu ve sorunu mesele yapacak heyecan ve enerjiyi kendilerinde bulamadıkları için önce enerji ve heyecan bulup sonra buna uygun bir konu etrafında yazmayı seçerler ve bekleneceği gibi hemen her zaman bu enerjiyi, *izmler*den devşirirler. Ve yine, döneme, şartlara ve hâkim rüzgârlara göre uzmanlık alanı değişebilen akademisyenler de bu sürecin bir parçası olsa gerektir. Bütün bunlardan sonra bugün artık o eski ‘düşünür hoca’ simasının yerini ‘uzman akademisyenler’in alması, belki de -zamanın ruhuyla baktığımızda- doğal karşılanması gereken bir yeni durumdur. Furedi (2012), tüm bu yaşananlarla ilgili asıl korkutucu olanın tüm bu sıradanlaşma ve peşinden gelen maddileşmeden öte bunun açıkça istenen ve hatta kutlanan bir süreç olması olduğuna vurgu yapar.

Jaschke ve Neidhardt, gelinen noktada, polis eğitiminin, hele ki polis yöneticileri söz konusu olduğunda, tekniğe ve mesleki bir öğretime indirgenmesinin bugünkü dünyanın gerçekleri ve demokratik işleyişin gerekleriyle polislik mesleğinin arasının giderek açılmasına yol açtığını; bugünkü polisliğin geçmişe kıyasla çok daha “karmaşık, uluslararası nitelikli ve uzmanlık gerektiren bir iş olduğunu” belirtir (2007: 303). Polisliğin, arkasında bilimsel bir disipline yaslanmayan bir tür zanaat gibi algılanmasından hareketle “Her avukat hukuk bilimcisi midir? Her öğretmen eğitim bilimcisi mi? Her doktor tıp bilimcisi midir? Her diyetisyen beslenme bilimcisi mi? Her rahip ilahiyat bilimcisi midir? Bunu söylemek zor. Tüm bu ‘akademik mesleki’ gruplar kendilerini ‘bilimci’ ya da ‘bilim insanı’ndan çok ‘uygulayıcı’ olarak nitelendirirler..Ancak bütün bu insanların mesleklerini yapabilmeleri için belirli bir disiplinde ve bir bilim dalına bağlı eğitimden geçmiş olmaları gerekir” diye yazarlar (Jaschke ve Neidhardt, 2007: 305). Jaschke ve Neidhardt, bu görüşlerinde sonuna kadar haklıdır zira Polis Akademisi’nde ‘Yazışma Teknikleri’ diye bir dersin ‘önemsenerek’ müfredata alınmasıyla bir tıp fakültesine ‘reçete nasıl yazılır’ dersi koymak (gerçi düşününce böyle bir ders konya fena da olmaz hani!) arasında çok fazla fark yoktur ama bunun arkasında mesleki niteliğe bürünen bir üniversite eğitiminin ‘yere, duruma ve olaya’ göre düşünebilecek esneklikte ve farklı seçenekleri anlık bağlamları içerisinde muhakeme edip doğru kararı verebilecek üretkenlikte bir öğrenci tipi yetiştirememesi ve alttan alta öğrencilerin düşünme ve karar verme yetisine *güvenmemesi* yatar.³

Bu güvensizlikle yetişen bir bireyin, demokratik değerleri içselleştirmiş olarak esnek ve açık-görüşlü bir zihinle, haktan ve hukuktan yana bir tavır içerisinde ‘emniyet sağlayabileceğini’ düşünmek oldukça ironiktir. Diğer yandan, bu esnek zihnin yetiştirilememesi sürekli olarak ‘taşınma suyla’ işlerin döndürülmesini gerektirir ki bürokrasi içerisinde EGM’nin personeline en fazla hizmet-içi eğitim veren kurumu oluşunun altında da aslında bilgi eksikliğinin kapatılması değil kökü derinlerdeki bu sorunun sürekli kendini çeşitli biçimlerde hissettirmesi yatar. Polis personelinin bugün önemli bir kesiminin aynı zamanda üniversitenin çeşitli bölümlerinden mezun olmuş kişiler oldukları düşünülürken ülkenin pek çok üniversitesinin de aynı sorunla ‘malul’ olduğu gerçeği su

³ Gerçi hiç şüphesiz, Refik Halid’i duymadan üniversiteyi bitiren insanlar için *Yazışma Teknikleri* diye son sınıfa ayrı bir ders konması, manidar ve elzemdir.

yüzüne çıkmaktadır. Tamm, yıllar önce, polislerin, eğitim kurumlarında salt teknik mesleki bilgilerle donatılmaya çalışılmasını şöyle eleştirir:

Yasaların hayata geçirilmesinin, en iyi liberal bir üniversite eğitimi almamış kişilerce sağlanabilecek denli basit bir iş olduğunu söylemek veya öyle olduğunu varsaymak saçma. İnsanların davranışlarını düzenlemek, yönlendirmek ve kontrol etmek için sokaklarda gezinen insanların bir silahtan ve mekanik hareketleri yapabilir olmasından daha fazlasıyla teçhiz edilmeleri gerek. Bu insanlar, insan davranışı gibi çok önemli bir alanda zor ve karmaşık konularla iç içedirler. O nedenle, - asgari düzeyle yetinilen- entelektüel donanımlarının fiziksel becerilerinden ve koruyuculuklarından daha az önemsenmesi düşünülemez (Tamm, 1962: 5).

Jaschke ve Neidhardt'ın dikkat çektikleri bir diğer son derece önemli nokta, üniversitelerin meslekileşmesiyle, mesleklerin bilim dallarıyla arasındaki olmazsa olmaz besleyici ilişkinin kesintiye uğraması ya da kopması ve buna bağlı olarak hem mesleki ilerlemenin ve yeni keşiflerin hem de bilimsel dinamizmin azalması ya da durmasıdır (2007: 307). Bunun yaşanması halinde, kendini tekrar eden, bildik yol ve yöntemlerin dışına çıkamayan meslek mensupları yetiştirilmiş olur ki bunun belki en görünür ve sakıncalı olduğu alanlardan biri 'bir tecrübe mesleği' olarak kabul edilen polisliktir. Polisliğin tecrübeyle öğrenilmesi, zaman içerisinde kendini tekrarlayan ve eski usulleri değiştirilemez kılan bir 'körlük' yaratır. Bu körlüğün aşılması ve zamanın ruhuna uygun bir anlayışın, daha analitik ve her durumu kendi içinde özgün kabul eden yaratıcı ve esnek düşünüşün oluşabilmesi için bu alanda meslekle ilgili bilim dalları arasında sıkı bir bağ kurulması oldukça kritiktir. Aksi halde, polis eğitimi *kendi kendini tekrar eden* bir tecrübe aktarımından -gerçi Polis Akademisi'nde derslere giren eski tüfek emniyetçiler açısından bunda bir sakınca olmasa gerektir!- ibaret kalır. Reitz, polis eğitiminde ortaya çıkan bu türden bir kendi kendini tekrar etme sorununu, "...polis okullarında polisler, polislerin polislerden öğrenmiş oldukları şeyleri öğrenirler" diye ifade eder (1988: 33 aktaran Jaschke ve Neidhardt, 2007: 314).

Blumberg ve Niederhoffer, polis eğitiminin genel olarak düşünsel ve 'hümanist' içerikten yoksunlaştırılarak profesyonelleşme adına teknik uzmanlığa ve yeterliliğe dönük olarak tasarlanmasının yaratacağı sorunu, şöyle dile getirirler:

Bizim değerlendirmemiz o ki antik çağdan bu yana mesleklerin sahip oldukları geleneksel hümanist değerleri gerçek anlamda içselleştirmeksizin,

akademik dünyanın içinde gizlenerek, teknik uzmanlık ve yetkinlik etrafında ele alınan polisin profesyonelleşmesi polis uygulayıcıları ve onların korumak ve hizmet etmekle yükümlü oldukları düşünülen toplum için tehlikelidir... Onlar, profesyonelliğin sağlayacağı özerkliği hoş karşılamakta ve büyük bir gayretle buna ulaşmaya çalışmaktadırlar ancak bu türlü bir sistematik bilgiye dayalı polislik daha çok yüzeyselleştirici ve baştan savmacıdır... (1970: 13-14).

SONUÇ

Üniversitelerin meslek okuluna dönüşmesi sorunu, bu yerlerin araçsallaştırılarak, içerisinde kendine yeter bir amacı taşıyamaz olmasıyla yakından ilgilidir. Bilgi ve düşüncenin daha fazla kendine yeter bir amacı taşıyamıyor olması, üniversitelerin ekonominin, sanayinin, savunma sektörü, teknolojik ilerleme veya profesyonel mesleklerin güdümünde, onlara göre konumlanıp işlevsel birer araca dönüşmesini haklı gibi göstermektedir. Ne var ki bu iki paralel gelişmenin her ikisi de aslında aynı temel sorundan kaynaklanmakta, düşünsel ve kültürel alan kendi başına anlamlı ve değerli olma otoritesini yitirdiği, kendisine hareket alanı bulamadığı içindir ki ancak gündelik ve pratik olanın değerli ve gerekli görüldüğü bir noktaya gelinmektedir.

Her meslek, toplumsal hayatın içinde önemli bir yere ve işleve sahiptir. Dolayısıyla, her meslek mensubunun iyi yetişmesi kuşkusuz topluma yapılmış önemli bir katkı ve hizmettir ancak üniversitelerin mesleklere göre konum alışı, söz konusu meslek mensuplarının daha iyi yetişeceklerini her zaman garanti etmez. Çünkü pek çok meslek her ne kadar pratik ve teknik bir iş yapma biçimi gibi görünse de arka tarafında düşünsel ve kültürel bir birikime bağlı ve *bağımlı*dır. Buna en iyi örnek, bir tecrübe mesleği olarak görülen ve zaman zaman herkesin yapabileceği bir iş gibi düşünülen polisliktir. Polislik, her şeyden önce belirsiz durumlar içerisinde - toplum için belki de en önemli ideal ve beklenti olan- adalet duygusunu zedelemeyecek kararlar vermeyi içerir. Adalet mekanizmasının sokakta işler olması ve insanların haksızlıklar karşısındaki tepki gücünü yitirmemesi iyi işleyen bir kolluk mekanizmasının varlığına; diğer vasıflarından önce yasaların şeklinin ötesine geçerek onun ruhunu verebilecek düzeyde hukuk felsefesine sahip polislere ihtiyaç gösterir. O nedenle ki polislik hiçbir zaman teknik ve pratik bir eğitimle sağlanabilecek bir tür zanaat veya salt yasaları aktaran bir aracılık işi olmayıp, her anında içinde geçtiği bağlama göre

esnek bir düşünsel süreç gerektiren, insanların hayatlarına, özgürlüklerine ve en yaratıcı yetilerine etki eden karmaşık bir iştir.

Polis eğitiminin meslekileştirilmesi ve tekniğe feda edilmesi, yasaların ruhsuzlaşarak insansızlaşması, sokakta mekanik bir hissizlikle dolaşan polislerin güvenlik uğruna toplumu hareketsiz ve işlemez kılması demektir. Tamm'ın (1962) yukarıda ifade ettiği gibi, polislerin hangi silahı kullanmalarından önce (hangi silah meselesi bizim emniyetçiler için hayati bir konu gibi önemsenir: bir tehlike karşısında CZ mi yoksa Baretta marka tabanca mı kullanılması gerektiği yasalarla polis ya da adaletle kolluk ve toplum arasındaki ilişkiden önce gelen bir 'düşünsel' meseledir) sorusu çoğu kez yasaların ruhu ve hukukun hayata geçirilmesinin toplumsal adalet adına sağlayacağı katkılarının incelikleri, sosyal ve siyasal bilimlerin çok çeşitli alanlarının literatüründen süzülüp gelen bir birikimin üzerine bina edilmelidir. Polis eğitiminin meslekileştirilmesi, tıpkı genel olarak açıktan veya gizlice ince yol ve yöntemlerle üniversitelerin meslek okullarına dönüşme eğilimi göstermesinde olduğu gibi mekanik ve 'tek boyutlu' bir öğrenci tipinin yetişmesine (meslek hayatında toplumsal meselelerle neredeyse hiç ilgilenmemesine karşın tabancasının bakımını -geremediği halde- mutat olarak hergün yapan polis tipi buna çok iyi bir örnektir), bu ise çok katmanlı ve çok boyutlu hayatın daraltılarak okulda verilen kalıplara uydurmaya çalışan profesyonellerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Türkiye'de yaşanan pek çok hukuk sorununun altında bu şekilde yetişmiş, hayatı mekanik ve şekli yasal kurallarla algılayan hâkim, savcı ve kolluk görevlileri vardır. Polis eğitiminin meslekileştirilmesi, toplumun beslediği adalet inancının güçlenmesi ve hukuk sisteminin *ruhunun* hayata geçirilebilmesi açısından telafisi olmayan, *ölümcül* bir hatadır. ▽

KAYNAKLAR

- BARNETT, R. (2011), *Being a University*, Oxon: Routledge.
- BLUMBERG, A.S. ve NIEDERHOFFER, A. (1970), 'The Police in Social and Historical Perspective', içinde A.Niederhoffer ve A.S. Blumberg (ed.), *The Ambivalent Force*. Waltham: Ginn.
- BOURDIEU, P. (1989), 'The Corporatism of the Universal: The Role of Intellectuals in the Modern World', *Telos* (81).
- COLLINI, S. (2012), *What Are Universities For?*, Penguin Press.
- COTE, J. ve ALLAHAR A.L. (2007), *Ivory Tower Blues: A University System in Crisis*, Toronto: Toronto University Press.
- EINSTEIN, Albert. (1987). *Dünyamıza Bakış*, çev: S.Eyüboğlu, A. Erhat. V. Günyol, C. Çapan, İ. Öztürk, Y. Anday, İstanbul: Alan Yayıncılık.
- FUREDI, F. (2012), *Nereye Gitti Bu Entelektüeller?*, çev: A. Erkan Koca, Ankara: Birleşik.
- JASCHKE, H.G. ve NEIDHARDT, K. (2007), 'A Modern Police Science as an Integrated Discipline: A Contribution to the Debate on its Fundamentals', *Policing&Society*, 17: 4, 303-320.
- KAFKA, F. (2011), *Şato*, çev: Kamuran Şipal, İstanbul: Cem Yayınları.
- KER, I. (1999), 'Newman's Idea of a University: A Guide for the Contemporary University', içinde, D. Smith ve A.K. Langslow (ed.), *The Idea of a University*, Londra: Jessica Kingsley Publishers.
- KERR, C. (1963), *The Uses of University*, Harvard University Press.
- KLOCKARS, C.B. (1985), *The Idea of Police*, Sage Publications.
- KOCA, A.E. (2012), 'Çevirmenin Önsözü', içinde F. Furedi, *Nereye Gitti Bu Entelektüeller?*, Ankara: Birleşik.
- KUNDERA, M. (2011), *Roman Sanatı*, İstanbul: Can Yayınları.
- LOADER, I. (1997), 'Policing and the Social: Questions of Symbolic Power', *The British Journal of Sociology*, 48 (1), 1-18.
- NEWMAN, H.J. (1989), *The Idea of a University: Defined and Illustrated*, Longmans, Green and Co.
- ÖNER, S. (2003), *Halkın Polisi; Pol-Der Anıları*, İstanbul: İletişim yayınları.
- SKLANSKY, A.S. (2008), *Democracy and the Police*, Stanford: Stanford University Press.
- TAMM, Q. (1962), 'A Change for the Better', *The Police Chief*, 29 (september): 1-8.
- TOPÇU, N. (2011), *Felsefe*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- TURHAN, M. (1967), *Üniversite Problemi*, İstanbul: Yağmur Yayınları.
- WAUGH, J. (2010), *A University Education*, USF Committee on Liberal Arts and General Education için sunulan rapor.
- WEBER, M. (2006), *Meslek Olarak Siyaset*, çev: A.Timuçin, M.Sert, İstanbul: Chiviyazıları Yayınları.